

words
words without boundaries

Time Shelter

หลุมหลบเวลา

กอร์กี โกลิโบดีนอฟ
เขียน

ธิดา จวนิรามัยสถิต
แปลจากฉบับภาษาอังกฤษโดยแองเจลา โรดล

“ห้องอ่านหนังสือเป็นความคิดของผมเอง เกาส์ตินยอมรับ
ผมอยากได้ห้องหนังสือส่วนตัวมาตลอด
มุมส่วนตัวเล็กๆ ที่มีหนังสือกับเครื่องพิมพ์ดีดแบบนั้น
ยังไม่ใช้สไตลของยุค 60 อย่างแท้จริงเท่าไร
เพราะสมัยนั้นพวกเขาวางหนังสือเอาไว้ทุกหนทุกแห่งนั่นแหละ
แม้แต่บนพื้น ที่ไหนก็ได้ที่วางหนังสือได้”
- กอร์กี โกลิโบดีนอฟ

การอ่านคือรากฐานที่สำคัญ

บุคคลจริงทั้งหมดในนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องแต่งขึ้น
เฉพาะเรื่องแต่งขึ้นเท่านั้นที่เป็นเรื่องจริง

ยังไม่เคยมีใครประดิษฐ์หน้ากากกันแก๊ส
และหลุมหลบระเบิดเพื่อป้องกันเวลา
- เกาส์ตี้น, “หลุมหลบเวลา”, 1939

แต่อวัยวะแห่งเวลาของเราคืออันไหนล่ะ - บอกผมหน่อย
ถ้าคุณบอกได้
- โทมัส มัณน์, ขุนเขาพิศวง, แปลโดย เอช.ที. โลว์-พอร์เตอร์

มนุษย์คือไหม้แมชชีนเดียวที่ใช้งานได้ซึ่งเรามีตอนนี้
- เกาส์ตี้น, “ตำนานไทเปีย”, 2001

เราจะอยู่ที่ไหน นอกจากในวัน?
- ฟิลิป ลาร์คิน, “ช่วงเวลา”

โอ วันวานมาถึงในทันใด...
- เลนนอน / แมคคาร์ตนี

...ถ้าท้องถนนคือเวลาและเขาอยู่ที่ปลายถนนนั้น...
- ที.เอส. อีเลียต, “หนังสือพิมพ์บอสตันอีฟนิงทราานสคริปต์”

วันวาน, และวันวาน, และวันวาน...
- เกาส์ตี้น/เชกสเปียร์

นวนิยายก็เหมือนรพพยาบาล มักมาพร้อมไฟสว่างวาบ
กับเสียงไซเรนดังสนั่น

- เกาส์ติน, “นวนิยายฉุกเฉิน ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างย่อ”

...และพระเจ้าทรงทำสิ่งเดิมซ้ำอีก

- ปัญญาจารย์ 3:15

อดีตกับปัจจุบันแตกต่างกันในสาระสำคัญยิ่งประการหนึ่งคือ
มันไม่เคยแล่นไปในทางเดียวกัน

- เกาส์ติน, ฟิสิกส์แห่งอดีต, 1905

ครั้งหนึ่งเมื่อเธอยังเด็ก เธอวาดภาพสัตว์ตัวหนึ่ง ซึ่งดูไม่ออกเลย
ว่าเป็นตัวอะไร

ตัวอะไรนะ ฉันถาม

บางทีก็เป็นฉลาม บางทีเป็นลิงโต และบางทีเป็นเมฆค่ะ เธอตอบ
อาฮะ แล้วตอนนี้มันเป็นอะไร

ตอนนี้มันเป็นสิ่งที่ซ่อนตัว

- ก.ก., จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด

I

คลินิกแห่งอดีต

ฉะนั้น อิมก็คือความทรงจำ จังหวะคืออันดันเต¹ จนถึงอันดันเตโมเดอเรโต², โซสเตนุโต³ (พร้อมหน่วงเสียงไว้) บางทีเพลงซาราบานด์⁴ ซึ่งเครื่องขิมส่งงามและเน้นจังหวะที่สองน่าจะเหมาะสำหรับการเปิดตัว ให้มีความเป็นแฮนด์เล็่มากกว่าบาค⁵ ต้องเล่นช้าอย่างเคร่งครัด แต่ขณะเดียวกันก็ให้เคลื่อนตัวไปข้างหน้าด้วย หน่วงเสียงให้เครื่องขิมเข้าไว้แบบนั้นจะเหมาะกับการเริ่มต้น หลังจากนั้นทุกอย่างก็ค่อยแตกเป็นชิ้น ๆ - และมันควรเป็นเช่นนั้น

¹ Andante จังหวะการเล่นดนตรีแบบการก้าวเดินสบาย ๆ

² Andante Moderato จังหวะการเล่นดนตรีที่เร็วปานกลาง

³ Sostenuto จังหวะการเล่นดนตรีแบบยืดเสียงให้ต่อเนื่องและมั่นคงไม่เร่งรีบ

⁴ Saraband เพลงในยูคบาโรก เป็นเพลงเต้นรำที่นิยมในประเทศสเปน ต่อมาแพร่หลายไปสู่อิตาลีและฝรั่งเศส

⁵ George Frideric Handel นักประพันธ์เพลงยูคบาโรก

⁶ Johann Sebastian Bach นักประพันธ์เพลงยูคบาโรก

1.

ณ จุดหนึ่ง พวกเขาพยายามจะคำนวณออกมาว่า กาลเวลาเริ่มต้นขึ้นเมื่อไร โลกถูกสร้างขึ้นมาตอนไหนกันแน่ ช่วงกลางศตวรรษที่สิบเจ็ด บิชอปชาวไอริชผู้หนึ่งชื่ออัชเชอร์ คำนวณออกมาได้ไม่เพียงปีที่แน่นอน แต่ยังได้วันเริ่มต้นที่แน่นอนอีกด้วย มันคือวันที่ 22 ตุลาคม เมื่อ 4,004 ปีก่อนพระคริสต์เสด็จมา วันนั้นคือวันเสาร์ (แน่นอนอยู่แล้ว) บางคนถึงกับบอกว่าอัชเชอร์ระบุเวลาเริ่มต้นที่แน่นอนเอาไว้เสียด้วย คือประมาณหกนาฬิกาในตอนเย็น วันเสาร์เย็น ช่างน่าเชื่อถือเหลือเกิน พระผู้สร้างที่เปี่ยมพละกำลังกำหนดเวลาสร้างโลกและสรรพชีวิตมาอยู่เป็นเพื่อนที่เวลาอื่นใดได้อีกเล่า อัชเชอร์อุทิศเวลาหลายปีในชีวิตของเขาเพื่อการนี้ ผลงานของเขาเขียนด้วยภาษาละตินหนาถึงสองพันหน้า ผมไม่ค่อยเชื่อเท่าไรว่าจะมีคนพยายามอ่านเนื้อหาทั้งหมดนั้นมากนัก อย่างไรก็ตาม หนังสือนั้นก่อให้เกิดแรงบันดาลใจขึ้นมาใหม่ ที่ดังอาจไม่ใช่เพราะตัวเล่มหนังสือหรอก แต่เป็นเพราะการค้นพบในนั้นต่างหาก พวกเขาเริ่มพิมพ์ไบเบิลกันบนกระดาษที่ระบุวันและลำดับเหตุการณ์ตามที่อัชเชอร์บอก ทฤษฎีโลกอายุน้อยนี้ (รวมถึงกาลเวลาก็น้อยด้วย เมื่อคุณถาม) ประทับใจชาวคริสต์เย็นเหลือเกิน ขอบอกให้รู้ด้วยนะว่าแม้แต่ นักวิทยาศาสตร์อย่างเคปเลอร์และเซอร์ไอแซก นิวตัน ก็ยังประมาณช่วงปีที่มีการสร้างสรรค์อันศักดิ์สิทธิ์นี้เอาไว้ได้ใกล้เคียงกับอัชเชอร์มาก แต่นั่นแหละ สิ่งที่ทำให้ผมตะลึงจนพูดไม่ออก

ไม่ใช่เรื่องปีหรือเรื่องที่มันใกล้กับปัจจุบันมาก แต่เพราะถึงกับ
ระบุวันได้เสีย

22 ตุลาคม สี่พันกับสี่ปีก่อนพระคริสต์ เวลาหกนาฬิกายามเย็น

ในเดือนธันวาคม 1910 หรือประมาณนั้น บุคลิกของมนุษย์
ก็เปลี่ยนไป เวอร์จิเนีย วูล์ฟ⁷ เขียนเอาไว้อย่างนั้น คุณคงนึกภาพ
เดือนธันวาคม 1910 ออก มันก็เหมือนๆ กันทั้งนั้น ทั้งที่บีม
หนาวเย็น มีกลิ่นหิมะตกใหม่ๆ แต่มีบางอย่างสำคัญถูกปลดปล่อย
ออกมา ซึ่งมีคนรู้สึกถึงมันแค่ไม่มาก

วันที่ 1 กันยายน 1939 เวลาเช้าตรู่ กาลเวลาของมนุษย์ก็มาถึง
จุดจบ

2.

หลายปีต่อมาเมื่อความทรงจำส่วนใหญ่ของเขาแตกกระจัดกระจาย
ไปหมดเหมือนนกพิราบแตกฮือ เขายังคงย้อนกลับไปยังเช้าวันนั้น
ได้ วันที่เขาเที่ยวท่องไร้จุดหมายผ่านถนนสายต่างๆ ในเวียนนา
และคนเร่ร่อนที่มีหนวดได้จุมพิตเหมือนการ์เซีย มาร์เกซ⁸ กำลัง

⁷ Adeline Virginia Woolf นักเขียนชาวอังกฤษ ได้รับยกย่องเป็นหนึ่งใน
นักเขียนยุคใหม่ผู้ทรงอิทธิพลมากที่สุดแห่งศตวรรษที่ 20 งานเขียนของเธอ
ที่ถูกยกย่องและเป็นที่จดจำมากที่สุด กล่าวถึงการมาถึงของยุคใหม่ (Modernism)
ว่าเริ่มต้นราวเดือนธันวาคม 1910

ชายหนังสือพิมพ์อยู่ริมทางท่ามกลางแสงอาทิตย์ยามเช้าของเดือนมีนาคม ลมพัดมาวูบหนึ่งทำให้หนังสือพิมพ์ปลิวกระจายไปหลายฉบับ เขาวิ่งเข้าไปช่วย ไล่กวาดและเก็บหนังสือพิมพ์กลับมาได้สองสามฉบับ คุณช่วยรับไปฉบับหนึ่งสิ มาร์เกซบอก

เกาส์ติน (พวกเราเรียกเขาอย่างนั้น แม้ตัวเขาเองก็ใช้ชื่อนี้เหมือนเป็นเสื้อคลุมล่องหน) หยิบหนังสือพิมพ์ไปแล้วยื่นธนบัตรฉบับหนึ่งส่งให้ ซึ่งถือว่าเยอะมากสำหรับสถานการณ์นั้น คนเร่ร่อนรับไปพลิกดูแล้วพูดพึมพำ แต่...ผมไม่มีเงินทอนหรือ ฟังดูน่าขบขันยิ่งนักสำหรับยามเช้าในเวียนนาจนทั้งสองฝ่ายระเบิดหัวเราะเสียงดังลั่น

กับคนไร้บ้าน เกาส์ตินรู้สึกทั้งรักและทั้งกลัว นั่นคือความรู้สึกที่ตรงเพงและอยู่คู่กันเช่นนี้เสมอ เขารักแล้วก็กลัวคนพวกนั้นในแบบที่คุณทั้งรักและกลัวบางสิ่งที่คุณเคยเป็นหรือคาดว่าจะเป็นอย่างนั้น เขารู้ว่าไม่ช้าก็เร็วเขาจะได้ไปร่วมวงกับคนเหล่านั้น ถ้าจะพูดให้ล้นพ้นเล็กน้อย เขาจินตนาการถึงแถวยาวเหยียดของคนไร้บ้านที่เดินขบวนกันลงไปตามถนนคาร์นต์เนอร์กับกราเบนจริงอยู่ ถ้าว่าตามสายเลือดแล้ว เขาก็เป็นหนึ่งในคนเหล่านั้นเช่นกัน แม้จะเป็นกรณีที่ค่อนข้างแปลกพิลึก เขาเป็นคนเร่ร่อนในกาลเวลา ถ้าคุณอยากรู้ เพียงเพราะสภาวะแวดล้อมอันประจวบเหมาะเท่านั้นที่ทำให้เขามีเงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งมากพอจะช่วยป้องกันมิให้ความขัดสนทางปรัชญากลายเป็นความทุกข์ยากทางกายภาพได้

เวลานั้นเขากำลังฝึกฝนทักษะอาชีพสาขาหนึ่งของเขา

⁸ Gabriel García Márquez นักเขียนชาวโคลอมเบีย ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม เมื่อปี 1982

คือการเป็นจิตแพทย์ผู้สูงอายุ ผมสงสัยว่าเขาคงแอบขโมยเรื่องราวของคนไข้มาเพื่อจะได้ไปหลบภัยอยู่ในนั้น เพื่อจะได้พักสักครู่ ในสถานที่และอดีตของใครสักคน มิฉะนั้นแล้วในหัวของเขาคงลุลมุนยุ่งเหยิงกันไปหมดทั้งเวลา เสี่ยง และสถานที่ จนเขาจำเป็นต้องพาตัวเองไปรักษากับเพื่อนจิตแพทย์เป็นแน่ หรือเขาอาจทำอะไรบางอย่างที่จะบีบให้พวกนั้นส่งเขาเข้าโรงพยาบาลจิตเวชเสียเอง

เกาส์ตื่นหิบบนหนังสือพิมพ์มา เดินต่อไปอีกไม่กี่กล่น แล้วนั่งลงบนม้านั่งยาว เขาสวมหมวกบอร์ซาลิโน เสื้อโค้ตสีเข้มตัวยาว ข้างใต้เห็นคอเต่าสูงโผล่แหลมออกมา สวมรองเท้าบูตหนังเก่าๆ และถือกระเป๋าหนังสีแดงซีดที่ยังดูหุหุรา ดูเหมือนคนที่เพิ่งเดินทางมาถึงด้วยรถไฟจากทศวรรษอื่น อาจจะเป็นนักนิยมอนาธิปไตยผู้สุขุมรอบคอบ เป็นฮิปปีเก่าๆ หรือนักเทศน์ในนิกายอะไรสักอย่างก็ได้ ยิ่งไงก็เถอะ เขานั่งลงบนม้านั่งยาวและอ่านชื่อของหนังสือพิมพ์ - *ออกัสติน* ตีพิมพ์โดยคนไร้บ้าน บทความในหนังสือพิมพ์บางส่วนเขียนโดยคนพวกนั้น บางส่วนเขียนโดยนักข่าวมืออาชีพ และที่หน้าก่อนสุดท้ายทางมุมซ้ายล่าง ตำแหน่งในหนังสือพิมพ์ที่ไม่โดดเด่นอย่างที่สุดดังที่บรรณาธิการทุกคนรู้จักดี คือตำแหน่งของบทความหนึ่ง เขาเขม่นมองมัน รอยยิ้มจางๆ ที่เจือความขมขื่นมากกว่าความยินดีโอบผ่านดวงหน้า เขาต้องหายตัวไปอีกครั้งแล้วสิ

3.

สมัยก่อนหน้านี้นี้ เมื่อคนยังพูดถึง ดร.อัลไซเมอร์⁹ ในมุกตลก - คุณวินิจฉัยว่ายังไงนะ เหมือนจะเป็นชื่อใครสักคน แต่ฉันลืมไปแล้ว - มีบทความสั้นชิ้นหนึ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์เล็ก ๆ ฉบับหนึ่ง ชาวทำนองนี้จะมีคนอ่านสักห้าคน และสี่คนจะลืมมันไปแทบทันที

บทความนั้นว่าอย่างนี้ ขอเล่าซ้ำโดยย่อ

นายแพทย์คนหนึ่งชื่อ ดร.ก. (ถูกพูดถึงเฉพาะตัวย่อ) จากคลินิกผู้สูงอายุประจำเวียนนาแห่งหนึ่งในเวียนเนอร์วัลด์ เป็นแฟนตัวยงของวงเดอะบีเทิลส์ และชอบตกแต่งห้องตรวจของเขาด้วยสไต์ไลต์ยุค 60 เขาหาเครื่องเล่นแผ่นเสียงเบ็คไสต์มาได้เครื่องหนึ่ง มีแผ่นโปสเตอร์ของวงติดอยู่บนผนังหลายแผ่น รวมถึงปกอัลบั้ม *เซอร์เจนต์เพปเปอร์อันโด่งดังด้วย...* เขาซื้อตุ๊กตาหลังหนึ่งมาจากตลาดนัดและตกแต่งตู้ด้วยของที่ระลึกกระจุกกระจิกจากยุค 60 เช่น สบู่ กล้องบูห์รี รถจีพวี่หนึ่งชุดที่มีทั้งโพลีกลอสวาทินบีเทิลส์ มัสแตง คาดีลแลคส์ชมพู รวมทั้งแผ่นปิดโฆษณาของภาพยนตร์และรูปภาพของนักแสดง บทความนั้นบอกว่าในห้องตรวจของหมอมีนิตยสารเก่า ๆ กองสุมอยู่เต็ม และตัวเขาเองก็มักสวมเสื้อคอเต่าเอาไว้ใต้เสื้อโค้ตสีขาวอยู่เสมอ แน่นอนว่าไม่มีภาพประกอบหรือ

⁹ Alois Alzheimer จิตแพทย์และนักจุลกายวิภาควิทยาเกี่ยวกับประสาทชาวเยอรมัน เป็นบุคคลแรกที่นำเสนอเคสผู้ป่วยด้วยโรคสมองเสื่อมก่อนวัย ซึ่งต่อมาเรียกชื่อโรคนี้ตามชื่อของเขาว่า โรคอัลไซเมอร์

ทั้งบทความมีเพียงแค่นี้อาจารย์สามสิบบรรทัดบรรจุไว้ในพื้นที่เล็ก ๆ มุมซ้ายล่างของหน้ากระดาษ เนื้อข่าวบอกว่า คุณหมอสังเกตว่าคนไข้ที่มีปัญหาด้านความทรงจำมักจะอ้อยอิ่งอยู่ในห้องตรวจของเขานานขึ้นและนานขึ้นเรื่อย ๆ พวกเขาช่างพูดมากขึ้น หรือพูดอีกอย่างคือพวกเขารู้สึกสบายใจเหมือนอยู่บ้าน และนั่นช่วยให้ความพยายามหนีจากคลินิกอันน่าอึดอัดแห่งนั้นลดจำนวนลงได้อย่างมากทีเดียว บทความไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน

นั่นเป็นไอเดียของผมนี่ ผมคิดเรื่องนี้มานานหลายปีแล้ว แต่เห็นชัดว่าใครบางคนชิงลงมือไปก่อน (ผมต้องยอมรับว่า อันที่จริงผมคิดขึ้นมาเพื่อแต่งนิยาย แต่มันก็ยังเป็นไอเดียของผมอยู่ดี)

ทุกครั้งที่มีโอกาส ผมจะหาหนังสือพิมพ์โดยคนไร้บ้านมาอ่านเสมอ ประการหนึ่งเป็นเพราะความผูกพันพิเศษบางอย่างของผมนอกกับคนที่เขียนบทความในนั้น (จากนิยายอีกเรื่องหนึ่งนะเรื่องมันยาว) อีกประการก็เพราะความรู้สึกอันแจ่มชัด (เป็นความมกมายส่วนตัว) ว่าด้วยการอ่านเศษกระดาษหนังสือพิมพ์เช่นนี้ ถ้อยคำที่เหมาะสมจะมักไพล่ย้อนลงมาอย่างอ่อนโยน หรือไม่ก็พาดลงมาบนหัวคุณเลย ความรู้สึกนี้ไม่เคยพาผมหลงทางสักครั้ง

บทความบอกว่า คลินิกแห่งนั้นอยู่ในเวียนนาวัลด์ส์ ไม่มีข้อมูลอื่นอีก ผมจึงไล่ตรวจหาศูนย์ผู้สูงอายุในแถบใกล้เคียงพบว่ามีย่านน้อยสามศูนย์ตั้งอยู่ในเขตป่าแห่งนั้น แนนอนว่าศูนย์ที่ผมต้องการคือศูนย์สุดท้ายที่ผมไป ผมแนะนำตัวเองว่าเป็นนักข่าว ถึงจะไม่จริงแต่ก็ไม่ได้ทำให้ใครเสียหายนี่ ผมได้บัตรประจำตัวมาจากหนังสือพิมพ์แห่งหนึ่งซึ่งทำให้ผมสามารถเข้าพิพิธภัณฑ์ฟรี บางครั้งผมก็เขียนบทความให้หนังสือพิมพ์

จริงๆ ด้วย ไม่อย่างนั้นผมก็จะบอกเป็นอาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องแต่ก็
คลุมเครือและใส่ชื่อกว่ามาก คือเป็นนักเขียน เพราะไม่มีทาง
ที่จะระบุตัวตนทางกฎหมายได้เลย

อย่างไรก็เถอะ ผมหาทางเข้าถึงตัวผู้อำนวยการคลินิกจนได้
ต้องบอกด้วยว่ายากเย็นแสนเข็ญทีเดียวละ พอเธอรู้ว่าผมสนใจ
อยากรู้เรื่องอะไร เธอก็รีบตัดบทแทบทันที : คนที่คุณตามหาไม่ได้
อยู่ที่นั่นแล้วตั้งแต่เมื่อวาน ทำไมนะรี เขาลาออกด้วยความสยุม
ทั้งสองฝ่าย เธอตอบ ชักจะเลื่อนระดับขึ้นไปเป็นการพูดแบบ
ระบบระเบียบขึ้นมาแล้วสิ เขาถูกไล่ออกหรือ ผมถามด้วยความ
ประหลาดใจ ฉันบอกคุณแล้วไง สยุมทั้งสองฝ่าย ทำไม
คุณจึงสนใจนักล่ะ ผมอ่านบทความหนึ่งน่าสนใจในหนังสือพิมพ์
เมื่อสัปดาห์ก่อน...พอคำสุดท้ายหลุดปากออกไป ผมจึงเพิ่งรู้ว่า
พลาดไปเสียแล้ว บทความเกี่ยวกับการพยายามหนีออกจากคลินิก
นะรี เรายื่นคำร้องให้ถอนคืนแล้ว

ผมจึงรู้ว่าไม่มีเหตุผลให้อยู่ต่อไปอีกแล้ว ผมยังเข้าใจ
เหตุผลในการลาออกแบบสยุมทั้งสองฝ่ายด้วย คุณหมอชื่อ
อะไรนะครับ ผมหันกลับไปถามตอนที่กำลังจะเดินออกมา แต่
เธอหันไปคุยโทรศัพท์เสียแล้ว

ผมไม่ได้ออกจากคลินิกทันที เพราะเจอปีกอาคารฟากหนึ่ง
ซึ่งเต็มไปด้วยห้องตรวจทั้งหลายของพวกแพทย์ และเห็นคนงาน
กำลังปลดป้ายลงจากหน้าประตูบานที่สามทางขวา แน่หนอนว่านั่นคือ
ชื่อของเขา ผมนึกสงสัยอยู่แล้วตั้งแต่แรก

4.

การจะติดตามร่องรอยของเกาส์ตินผู้กระโดดจากทศวรรษหนึ่ง ไปยังอีกทศวรรษหนึ่งเหมือนเราเปลี่ยนเครื่องบินที่สนามบินนั้น เป็นโอกาสที่จะเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวเท่านั้นในรอบหนึ่งศตวรรษ เกาส์ตินผู้ซึ่งแต่แรกผมคิดประดิษฐ์ขึ้น แล้วถึงค่อยมาเจอกับ ตัวตนจริง ๆ หรือบางทีอาจจะกลับกัน ผมก็จำไม่ได้เหมือนกัน เพื่อนที่มองไม่เห็นตัว แต่เป็นจริงยิ่งกว่าและมองเห็นได้ชัดกว่า ตัวจริง ๆ ของผมเสียอีก เกาส์ตินแห่งวัยเยาว์ของผม เกาส์ติน แห่งความฝันของผมในการจะเป็นไคร้สักคน อยู่ที่ไหนสักแห่ง อาศัยอยู่ในช่วงเวลาอื่นและในห้วงอื่น เราแบ่งปันความหลงใหล ในอดีตร่วมกัน แม้เราจะแตกต่างเพียงเล็กน้อย แต่ก็ไม่เหมือนกันเลยอย่างสิ้นเชิง ผมได้แต่เป็นคนนอกของทุกหนทุกแห่ง ขณะที่เขารู้สึกเหมือนอยู่บ้านในทุกช่วงเวลา ผมเคาะประตู สู่ปีอันหลากหลาย แต่เขาอยู่ข้างในนั้นเรียบร้อยแล้ว เขาพาผม เข้าไปในนั้น แล้วก็หายตัวไป

เมื่อผมทำให้เกาส์ตินเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกนั้นก็เพื่อจะให้เขามาลงชื่อ ข้างใต้เนื้อหาสามบรรทัดที่จู่ ๆ ก็โผล่ขึ้นมา มาจากไหนก็ไม่รู้ราวกับ มาจากช่วงเวลาอื่น ผมพยายามดิ้นรนอยู่หลายเดือน แต่ก็ ไม่สามารถเขียนอะไรเพิ่มเติมได้

ตรูบาดูร์¹⁰ สรรค์สร้างขึ้นจากสตรี
ข้าย่อมพุดซ้ำอีกครั้ง
นางสรรค์สร้างผู้สร้างสรรค์

คืนหนึ่งผมฝันเห็นชื่อหนึ่งเขียนอยู่บนหน้าปกหนังสือเล่มหนึ่ง : เกาส์ตินแห่งอาร์ลส์ ศตวรรษที่ 13 ผมจำได้ว่าแม้แต่ตอนที่ยังหลับอยู่ผมยังพูดกับตัวเองว่า นี่แหละ แล้วตัวเกาส์ตินก็ปรากฏขึ้น หรือผมน่าจะบอกว่า ใครคนหนึ่งที่คุณเหมือนเขาและในความคิดของผมเรียกเขาว่าอย่างนั้น

ตอนนั้นเป็นช่วงปลายทศวรรษ 80 ผมคงเก็บเรื่องนั้นเอาไว้ที่โน้ตบุ๊กแห่ง

5.

เกาส์ติน บทนำ

ผมอยากแนะนำให้คุณรู้จักเขาอย่างนี้ ผมเห็นเขาครั้งแรกในงานสัมมนาวรรณกรรมแห่งหนึ่งที่จัดกันเป็นประเพณีในช่วงต้นเดือนกันยายน งานนั้นจัดขึ้นแถบริมทะเล พอบ่ายแก่ๆ พวกเราก็พากันไปนั่งเล่นที่ผับเล็กๆ แห่งหนึ่งริมชายหาด เราทุกคนล้วนเขียนหนังสือ ยังโสดและยังไม่เคยได้ตีพิมพ์ผลงานเลยสักคน ต่างอยู่ในช่วงอายุอันแสนสุขระหว่างยี่สิบถึงยี่สิบห้า บริการของร้านจัดอีกๆ แทบไม่ทันกับที่เราแย่งกันสั่งทั้งบรันดีและสลัด พอพวกเราเงียบเสียงลง ชายหนุ่มที่ปลายโต๊ะยาวก็เริ่มส่งเสียงขึ้นเป็นครั้งแรก เห็นชัดว่าเขายังไม่ทันได้สั่งอะไรเลย

¹⁰ Troubadour คำเรียกคีตกวีหรือนักดนตรีพเนจรในช่วงศตวรรษที่ 11 - 13 ผู้ประพันธ์บทกวีและขับลำนำเพลง ที่มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับอัศวิน ความกล้าหาญ และความรักในราชสำนัก

ขอนมเติมกาแฟหนึ่งแก้วครับ!

เขาพูดด้วยความมั่นใจเหมือนกับกำลังสั่งเปิดบิลล์หรือบิลล์คัวร์¹¹ อย่างไม่รู้สึกละอายใจเลย เกิดความเงิบหลังจากนั้นเป็นเวลานาน เสียงเดียวที่ได้ยินคือสายลมยามเย็นที่พัดมาจากทะเลพาให้ขวดพลาสติกเปล่งเสียงซู่ๆ

อะไรนะครับ บริการ

นมสำหรับเติมกาแฟครับ ถ้าคุณจะกรุณา เขากล่าวย้ำด้วยท่าทางภูมิฐานไว้ตัวเช่นเดิม

พวกเขาก็งุนงงพอกัน แต่บทสนทนาที่โตะก็กลับคืนสู่ความอึกทึกเหมือนเดิมในเวลาอันรวดเร็ว ไม่นานจนและแก้วก็วางเต็มโตะ สิ่งสุดท้ายที่บริการนำมาเสิร์ฟคือจานกระเบื้องใบเล็กที่มีขอบเป็นแถบทอง ตรงกลางจานเป็นถ้วยนมวางโดดเด่นเป็นสง่า (อย่างน้อยผมก็รู้สึกอย่างนั้น) เกาส์ตื่นตีมน้ำชาๆ โดยจิบทีละนิด เขาใช้เวลาจิบนมแก้วนั้นไปตลอดทั้งเย็น

นั่นคือการพบกันครั้งแรกของเรา

วันถัดมา ผมเผลอออกจากงานเพื่อไปทำความรู้จักกับเขา แล้วช่วงวันที่เหลือหลังจากนั้นเราก็กินหลังให้กับงานล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เราทั้งสองไม่ใช่คนช่างจำรรจา ดังนั้นเราจึงใช้เวลาอันน่าอัศจรรย์ไปกับการเดินและว่ายน้ำโดยแบ่งปันความเงิบร่วมกัน ถึงกระนั้นผมก็หาทางรู้จนได้ว่าเขาอาศัยอยู่ลำพัง พ่อของเขาเสียไปนานแล้ว ส่วนแม่อพยพไปอเมริกาแบบผิดกฎหมายเป็นครั้งที่สามเมื่อเดือนก่อน เขาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคราวนี้แม่จะ

¹¹ Blue Curaçao เหล้าที่ทำจากส้มชนิดหนึ่ง มักแต่งสีให้เป็นสีน้ำเงินหรือสีส้ม จึงเรียกว่าบลูคัวร์หรือออเรนจ์คัวร์

ลักลอบเข้าไปได้สำเร็จ

ผมยังค้นพบด้วยว่า บางครั้งเขาเขียนเรื่องราวจากกาล
สิ้นสุดศตวรรษสุดท้าย นั่นคือคำที่เขาใช้จริง ๆ และผมแทบเก็บ
ความอยากรู้อยากเห็นเอาไว้ไม่ไหว ต้องสร้างท่าเหมือนกับว่า
นี่เป็นเรื่องปกติธรรมดาจะตาย เขาหมกมุ่นอยู่กับเรื่องในอดีต
เป็นพิเศษ มักไปตระเวนดูบ้านร้างเก่า ๆ ซุดค้ายซากปรักหักพัง
ย้ายของออกจากห้องใต้หลังคาหรือหีบเก่า และเก็บรวบรวมขยะ
โบราณทุกชนิด บางครั้งบางครั้งเขาก็หาทางขายของไปเสียบ้าง
ถ้าไม่ขายให้ตัวแทนรับซื้อของเก่าก็ขายให้คนรู้จัก นั่นแหละวิธี
ที่เขาหาเงินมาใช้สอย ผมมาคิดดูก็รู้สึกว่าการถ่อมตนในการ
สั่งอาหารเมื่อคืนก่อนนั้นไม่ช่วยจุดประกายความมั่นใจใดๆ
ในงานสายนี้ของเขาเลย ด้วยเหตุนี้เมื่อเขาเอ่ยขึ้นมาแบบสบาย ๆ
ว่า เขามีบุหรีโทเมเซียนจากปี 1937 อยู่สามกล่อง ทำความสะอาด
แล้ว คุณภาพเยี่ยมพิเศษ ผมซึ่งเป็นนักสูบบุหรี่จากกรีบเสนอ
ซื้อทั้งสามกล่องนั้นทันที จริงรี เขาถาม ผมไฟฟ์นอยากลองสูบ
โทเมเซียนเก่ามาตลอด ผมตอบ เขาเลยรีบพุ่งตัวเข้าไปที่บังกะโล
เขามองจ้องผมด้วยความพึงพอใจอย่างแท้จริงขณะที่ผมค่อย ๆ
จุดไฟด้วยไม้ขีดไฟเยอรมันของแท้จากปี 1928 (ของแท้มที่เขาให้
มาพร้อมบุหรี) และถามผมว่าจิตวิญญาณของปี 37 เป็นอย่างไร
สแนคคอนะสิ ผมตอบ บุหรีพวกนี้มันเขย่าประสาทดีจริง ๆ ไม่มี
กัณกรอง ควั่นก็ท่วมไปหมด ต้องเป็นเพราะระเบิดลงที่เกร์นิกา¹²

¹² Guernica เมืองในแคว้นบาสก์ ประเทศสเปน ถูกทิ้งระเบิดทางอากาศ
เมื่อ 26 เมษายน 1937 ระหว่างสงครามกลางเมืองสเปน มีข้อถกเถียงกันมาก
ในการทิ้งระเบิดที่นี้เพราะเป็นการโจมตีเขตที่อยู่อาศัยของพลเรือน ศิลปินมากมาย
สร้างผลงานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ด้วยความสะเทือนใจ เช่น ภาพ *Guernica*
ของปิกัสโซ

ปีเดียวกันนั้นแน่ เกาส์ตื่นตอบเรียบ ๆ หรืออาจเป็นเพราะ *ฮินเดนบวร์ค*¹³ เรือเหาะใหญ่ที่สุดในโลกที่ระเบิดในปีนั้น ผมคิดว่าเป็นวันที่ 6 พฤษภาคม เหนือพื้นดินขึ้นไประาว 100 เมตร ในจังหวัดก่อนลงจอด มีผู้โดยสารบนเรือ 97 คน ผู้ประกาศข่าวทางวิทยุทุกคนพากันร้องให้ออกอากาศ เรื่องพวกนี้ต้องติดแน่นอยู่บนใบยาสูบแน่...

ผมแทบสลักพรวด รีบขยับหูให้ดับ แต่ไม่ได้ว่าอะไร เขากำลังพูดราวกับเป็นลักชีพยานที่ต้องกระเสือกกระสนเพื่อก้าวผ่านเหตุการณ์นั้นมาอย่างยากลำบาก

ผมตัดสินใจเปลี่ยนเรื่องคุยบู้บับ และวันนั้นคือตอนที่ผมถามถึงชื่อของเขาเป็นครั้งแรก เรียกผมว่าเกาส์ติน เขาตอบและยิ้ม ยินดีที่ได้รู้จัก ผมอิซมาเอล¹⁴ ผมตอบ หวังจะตามมุกตลกให้ทัน แต่ดูเหมือนเขาไม่ได้ยิน เขาบอกว่าชอบบทกวีที่มีคำจารึกจากเกาส์ตินแห่งอาร์ลส์ ซึ่งผมต้องยอมรับว่ารู้สึกปลาบปลื้มมากทีเดียว และอีกอย่าง เขาพูดต่อด้วยน้ำเสียงจริงจัง มันคือการเอาชื่อของผมสองชื่อมารวมกัน : ออกัสติน - การ์บัลดี¹⁵ พ่อแม่ของผมตกลงกันไม่ได้ว่าจะตั้งชื่อให้ผมว่าอะไร พ่อของผมยืนกรานให้ตั้งชื่อว่าการิบัลดี เพราะเป็นผู้ที่ท่านนิยมยกย่องอย่างลึกซึ้ง ส่วนแม่ของผม เกาส์ตินกล่าว เป็นหญิง

¹³ *Hindenburg* เรือเหาะเยอรมัน เป็นอากาศยานขนาดใหญ่ที่สุดที่เคยสร้างมา ปกติใช้ฮีเลียมเป็นก๊าซบรรจุ แต่เนื่องจากถูกสหรัฐฯกีดกันการส่งออก จึงหันมาใช้ก๊าซไฮโดรเจนแทน เกิดอุบัติเหตุกับยานในการเดินทางครั้งที่ 18 เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 1937

¹⁴ Ishmael บุตรของเอบราแฮม เป็นศาสดาพยากรณ์ตามพระคัมภีร์เก่าของศาสนายูดาห์ คริสต์ และอิสลาม เชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวเปอร์เซีย

สงบเสียงผู้เฉลียวฉลาด ซึ่งแน่นอนว่าเป็นสาวกของนักบุญ ออกัสติน (แม่เลี้ยงเรียนปรัชญาในมหาวิทยาลัยอยู่ 3 เทอม และทำได้ดีเสียด้วย) ยืนยันว่าต้องเพิ่มชื่อท่านนักบุญเอาไว้ด้วย แม่ยังเรียกผมว่าออกัสตินเรื่อยมา ส่วนพ่อของผมตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็เรียกผมว่าการิบัลดี ด้วยเหตุนี้เทววิทยาค้นกับนักปฐพีวิทยาคงจึงมาบรรจบพบกัน

เรื่องเหนื่อยใจทำนองนี้แหละที่เราแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ตลอดเวลา 5-6 วันจนกระทั่งงานสัมมนาสิ้นสุดลง แน่ละ ผมจำได้ว่ามีห้วงเวลาสำคัญที่เจียบสงบเป็นพิเศษอยู่หลายครั้ง แต่ผมไม่รู้จะเล่าให้คุณฟังอย่างไร

อ้อ จริลียังมีบทสนทนาสั้นๆ อีกคราวหนึ่งในวันสุดท้าย ตอนนั้นผมเพิ่งจะรู้ว่าเกาส์ตินอาศัยอยู่ในบ้านที่ร้างแห่งหนึ่งในเมืองเล็กๆ ที่เชิงเทือกเขาบอลข่าน ผมไม่มีโทรศัพท์ เขาบอกแต่ส่งจดหมายไปถึงได้นะ ดูเหมือนเขาจะสันโดษอย่างไร้ที่สิ้นสุดและ...ช่างไม่เป็นส่วนหนึ่งของอะไรเลย นั่นเป็นคำที่ผมนึกขึ้นมาในตอนนั้น ไม่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งใด ๆ ในโลกนี้ หรือพูดให้ตรงกว่านั้นคือไม่เป็นส่วนหนึ่งของโลกยุคใหม่ เราเฝ้าดูตะวันตกดินอันอ่อนโยนด้วยกันเจียบๆ แม่เลี้ยงชีปะขาวบินเป็นกลุ่มเหมือน

¹⁵ Augustine of Hippo นักเทววิทยาและนักปรัชญาแห่งเบอร์เบอร์บิชอปแห่งฮิปโป เมืองหนึ่งในมณฑลแอฟริกาภายใต้การปกครองของจักรวรรดิโรมัน มีชีวิตอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 4-5 เป็นบิดาจารย์คนสำคัญที่สุดของคริสตจักร งานประพันธ์ชิ้นสำคัญที่สุดคือหนังสืออัตชีวประวัติชื่อ *คำสารภาพ* (*The Confessions*) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 13 เล่ม เขียนด้วยภาษาละติน / Giuseppe Garibaldi นายทหารและนักปฏิวัติชาวอิตาลี ผู้ทำศึกเพื่อรวมแผ่นดินอิตาลีเป็นหนึ่งเดียว มีส่วนสำคัญในการสถาปนาราชอาณาจักรอิตาลีขึ้นในปี 1861

ก่อนเมฆลอยขึ้นจากพุ่มไม้ข้างหลังเรา เกาส์ตื่นมอดติดตามพวกมันไป และบอกว่า สำหรับพวกเรานี้เป็นเพียงตะวันตกดินธรรมดา แต่สำหรับแมลงชีปะขาวพวกนั้น ตะวันตกดินนี้คือหัวงสุดท้ายของชีวิต หรืออะไรทำนองนั้น ผมตอบโง่ๆ ว่านั่นเป็นความเปรียบที่เขามาก เขามองจ้องผมอย่างประหลาดใจ แต่ไม่ได้พูดอะไร จนกระทั่งอีกหลายนาทิจากนั้น เขาจึงพูดขึ้นว่า สำหรับพวกมัน ไม่มีคำเปรียบเปรย

...เดือนตุลาคมและพฤศจิกายน ปี 1989 เกิดการล่มสลายของบางสิ่งซึ่งมีบันทึกและบทบรรยายเขียนถึงไว้แล้วเยอะเยอะไปหมด ผมเตร็ดเตร่อยู่ตามจัตุรัสต่างๆ และแทบไม่มีเวลาเขียนถึงเกาส์ได้เลย ผมก็มีปัญหาอย่างอื่นอยู่เหมือนกัน ตอนนั้นผมกำลังจัดเตรียมหนังสือเล่มแรกให้พร้อมสำหรับตีพิมพ์ แคมป์ยังเพิ่งแต่งงานแน่นอนว่าเป็นข้ออ้างที่ไม่ได้เรื่องทั้งนั้น แต่ระหว่างนั้นผมคิดถึงเขาอยู่บ่อยๆ เขาเองก็ไม่ได้เขียนมาหาผมเหมือนกัน

ผมได้รับโปสต์การ์ดใบแรกเมื่อวันที่ 2 มกราคม 1990 – เป็นการต้อนรับคริสต์มาสแสดงภาพขาวดำของหญิงสาวหิมะซึ่งเกาส์ตื่นระบายสีเติมลงไป ทำให้เธอดูราวกับเป็นजूดี การ์แลนด์เธอกำลังถืออะไรบางอย่างคล้ายกับไม้กายสิทธิ์ซึ่งปีที่เลขปี 1929 ตัวใหญ่บ๊อเรือ ด้านหลังของการ์ดจ่าชื่อที่อยู่ และข้อความสั้นๆ เขียนด้วยปากกาหมึกซึมซึ่งสะกดคำแบบแปลกๆ ตามที่นิยมกันในยุคนั้น ลงท้ายว่า : “ด้วยรัก (ถ้าผมจะกล้าพอ), เกาส์ตื่น” ผมรีบนั่งลงเขียนจดหมายถึงเขาทันที ขอขอบคุณสำหรับจดหมายแห่งไมตรีที่คาดไม่ถึง และบอกว่าผมชื่นชอบวิธีร่ายมนตร์อันแสนอัศจรรย์ของเขามาก

ผมได้รับจดหมายตอบกลับในสัปดาห์เดียวกันนั้น ผมบรรจงแกะเปิดออกดู ช่างในเป็นกระตาสีเขียวอ่อนสองแผ่น มีลายน้ำ มีตัวอักษรเขียนไว้ด้านเดียวของกระตาด้วยลายมือ อันงดงามเป็นระเบียบแบบเดียวกัน และสะกดคำตามแบบอย่าง การเขียนในยุคปฏิรูปบัลแกเรียในช่วงทศวรรษ 20 เขาเขียนมาว่าเขาไม่ได้ออกไปไหนเลย แต่ก็รู้สึกสบายใจดีมาก เขาสมัครสมาชิกวารสาร*โซวรา*รายวัน ซึ่งเขียนขึ้น “โดย มร. แครปเซฟ โดยปราศจากอคติ” รวมทั้งวารสาร*สลาโทรก*¹⁶ เพื่อจะได้คอยจับตาดูว่างานวรรณกรรมยุคนี้กำลังมุ่งหน้าไปทางไหนกัน เขาถามว่าผมคิดเห็นอย่างไรกับการที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์แห่งยูโกสลาฟทรงยกเลิกรัฐธรรมนูญและสั่งปิดการประชุมสภาเมื่อวันที่ 6 ของปี ซึ่ง*โซวรา*ได้รายงานข่าวในวันถัดไป เขาลงท้ายจดหมายด้วยปัจฉิมลิขิต กล่าวขอโทษขอโพยที่เขาไม่เข้าใจความหมายที่ผมเขียนไปว่า “วิธีร้ายมนตร์อันแสนอัศจรรย์”

ผมอ่านจดหมายทวนซ้ำหลายรอบ พลิกมันกลับไปกลับมาในมือ สุดตมดูด้วยหวังว่าจะค้นพบกลิ่นของการประชดประชัน แต่ก็ไร้ผล ถ้าหากนี่เป็นเกม เกาส์ตินกำลังเชื่อเชิญให้ผมเล่นโดยไม่อธิบายกฎกติกาอะไรเลย เออ ดีละ อย่างนั้นผมตัดสินใจจะเล่นด้วย แต่ในเมื่อผมไม่มีความรู้ใดๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์เลวร้ายในปี 1929 เลย ผมจึงใช้เวลาไปถึง 3 วันขลุกอยู่ในห้องสมุดขุดหา*โซวรา*ฉบับเก่าๆ ผมอ่านเรื่องของเจ้าชายอเล็กซานเดอร์

¹⁶ *Zlatorog* วารสารวรรณกรรมสำคัญของบัลแกเรียในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 (โดยเฉพาะทศวรรษ 1920 - 1930)

อย่างละเอียด และเพื่อเป็นการเผื่อเอาไว้ ผมยังค้นข้อมูลคร่าว ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดหลังจากนั้นด้วย : “ทรอตสกี¹⁷ ลี้ภัยจากสหภาพโซเวียต”, “กติกาสัญญาเคลลีอก - บริยงทำให้เยอรมนีจัดตั้งกองกำลังขึ้นได้”, “มุสโสลินีลงนามในสนธิสัญญากับพระสันตะปาปา”, “ฝรั่งเศสปฏิเสธให้ทรอตสกีลี้ภัยทางการเมือง” และอีกหนึ่งเดือนถัดไป “เยอรมนีปฏิเสธให้ทรอตสกีลี้ภัยทางการเมือง” ผมอ่านเรื่องราวไปตลอดจนกระทั่งถึง “หุ่นวอลล์สตรีตรวงหนัก” เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ขณะยังอยู่ที่ห้องสมุดผมเขียนจดหมายตอบกลับแก์สตี้นฉบับหนึ่งสั้น ๆ และ (ผมเห็นว่า) เย็นชา แบ่งปันความคิดเห็นคร่าว ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ในยูโกสลาเวีย (ซึ่งบังเอิญสอดคล้องอย่างประหลาดกับความเห็นของ มร. แครปเชฟพอดี) และขอให้เขาส่งอะไรก็ได้ที่เขากำลังเขียนอยู่มาให้ผมดูบ้าง ด้วยหวังจะปะติดปะต่อได้ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นกันแน่

ไม่มีจดหมายจากเขามาถึงอีกเลยจนกระทั่งอีกหนึ่งเดือนครึ่งหลังจากนั้น เขาเขียนมาขอโทษ บอกว่ากำลังถูกใช้ห้วงใหญ่โจมตีอย่างหนักหน่วงจนไม่มีเรี่ยวแรงจะทำอะไรได้เลย อ้อ เขายังถามด้วยว่า ผมคิดว่าฝรั่งเศสจะยอมรับทรอตสกีเอาไว้ไหม ผมงุนงงอยู่เป็นนานว่าควรจะเลิกร้อย ๆ ทั้งหมดนี้และเขียนไปบอกเขาตรง ๆ ให้สร้างมาเสียทีดีไหม แต่ผมตัดสินใจจะเล่นเกมปริศนานี้

¹⁷ Leon Trotsky นักการเมืองและนักปฏิวัติชาวรัสเซีย มีชื่อเสียงโดดเด่นเคียงคู่กับวลาดิมีร์ เลนิน ในการปฏิวัติรัสเซียปี 1917 แต่เมื่อเลนินถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปี 1924 ทรอตสกีถูกโจเซฟ สตาลิน ปลดออกจากทุกตำแหน่ง แล้วถูกเนรเทศออกจากประเทศในปี 1929 และถูกลอบสังหารในปี 1940

ต่อไปอีกสักหน่อย ผมให้คำแนะนำเขาไปเล็กน้อยเกี่ยวกับ
ใช้หัวใจใหญ่ ซึ่งช่วงบึงเอิญว่าตัวเขาเองก็ได้อ่านจากในไซรามา
เรียบร้อยแล้ว ผมแนะนำเขาอย่าออกไปข้างนอกบ่อยนัก และ
ให้แช่เท้าในน้ำเกลืออุ่นๆ ทุกเย็น ผมรู้สึกสงสัยมากกว่าฝรั่งเศส
จะยอมให้ทรอตสกีลี้ภัยทางการเมืองหรือ รวมถึงเยอรมนีด้วย
เมื่อจดหมายฉบับถัดไปของเขาส่งมาถึง ฝรั่งเศสได้ปฏิเสธการ
รับตัวทรอตสกีจริงๆ เกาส์ตื่นขึ้นมาด้วยความปลื้มปริ่มว่า
ผมมี “ประสาทสัมผัสทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่เหลือเกิน” จดหมาย
ฉบับนี้ยาวกว่าฉบับก่อนหน้าเนื่องจากแหล่งกำเนิดความปลื้มปิติ
อีกสองแหล่ง หนึ่งคือสลาโวล็อกเอดิชั่นที่สี่ที่เพิ่งเปิดตัวไม่นานนี้
และรวมบทกวีชุดใหม่ของเอลิซาเวตา บาเกรียนา¹⁸ ที่เพิ่งตีพิมพ์
ที่นั่น อีกเรื่องหนึ่งคือชุดวิทยุแบบไร้สาย เทเลฟังเคนของแท้
ซึ่งตอนนี้เขากำลังพยายามทำให้มันใช้งานได้ ตอนท้ายเขาขอให้
ผมช่วยส่งหลอดสูญญากาศของวาลโวจากคลังสินค้าจาบาร์อฟ
ที่อาคารเลขที่ 5 ถนนอัคซาคอฟไปให้เขาหน่อย เขายังพรรณนา
ถึงการสาธิตบางอย่างของ ดร.ไรเซอร์ในเบอร์ลิน โดยใช้อุปกรณ์
ที่มีหลอดสูญญากาศสิบสองหลอดเพื่อรับสัญญาณคลื่นสั้นที่มี
การมอดูเลตความถี่อัตโนมัติ : ด้วยเครื่องมือนี้ พวกเขาจะสามารถ
ฟังการแสดงคอนเสิร์ตจากอเมริกาได้ คุณเชื่อไหมล่ะ

ผมตัดสินใจไม่ตอบจดหมายฉบับนั้น เขาก็ไม่เขียนมาถึง
ผมอีกเช่นกัน วันปีใหม่ถัดมาก็ไม่เขียน และปีถัดๆ มาอีก
เรื่องราวทั้งหมดค่อยๆ จางลงไปทีละน้อย หากไม่ใช่เพราะ

¹⁸ Elizaveta Bagryana กวีชาวยัลแบเรีย งานเขียนของเธอได้รับการ
ยกย่องเป็นวรรณกรรมบัลแกเรียที่เขียนโดยสตรีชุดแรกๆ เคยได้รับเสนอชื่อเข้า
ชิงรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม 3 ครั้ง

จดหมายไม่กี่ฉบับที่ผมยังเก็บเอาไว้จนถึงวันนี้ ผมคงไม่เชื่อว่าเคยเกิดเรื่องแบบนี้ขึ้นด้วย แต่โชคชะตามีแผนการอย่างอื่นเตรียมไว้ให้ผม หลายปีต่อมา ผมก็ได้รับจดหมายจากเกาส์ตินอีก แต่ผมรู้สึกไม่ค่อยดีจึงไม่ยอมรับรื้อนเปิดอ่าน พลังนี้กลสงสัยว่าเขารู้สึกตัวขึ้นบ้างหรือยังหลังจากเวลาผ่านไปขนาดนี้ หรือว่าเรื่องจะแย่ลงไปกว่าเดิม สุดท้ายผมก็เปิดจดหมายออกในตอนเย็นข้างในนั้นเขียนมาเพียงไม่กี่บรรทัด ผมจะยกเนื้อหาทั้งหมดมาลงไว้ที่นี่

ขอภัยที่เขียนมารบกวนคุณอีกครั้งหลังเวลาผ่านไปเนิ่นนาน แต่คุณคงเห็นด้วยตัวเองแล้วว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างรอบๆ ตัวพวกเรา คุณอ่านหนังสือพิมพ์นั้น และด้วยประสาทสัมผัสทางการเมืองของคุณ คุณคงได้ทำนายไว้อย่างแม่นยำมาตั้งนานแล้วถึงการชนเข้าที่เข้ามาใกล้ตัวเราทุกที พวกเยอรมันกำลังชุมนุมพลอยู่ที่ชายแดนโปแลนด์ ผมไม่เคยบอกคุณมาก่อนว่าแม่ของผมเป็นคนยิว (นี่ถึงเรื่องที่เกิดในออสเตรียเมื่อปีที่แล้ว และ“คริสทัลล์ไนต์”¹⁹ ในเยอรมนี) ชายคนนี้จะไม่มีวันหยุด ผมตัดสินใจแล้วจะรีบจัดของจำเป็นเพื่อออกเดินทางพำนักที่นี่เข้า ผมจะจับรถไฟไปมาดริด แล้วต่อรถไฟไปลิสบอน และจากที่นั่นผมจะไปนิวยอร์ก...

¹⁹ Kristallnacht “คืนกระจกแตก” หรือเหตุการณ์สังหารหมู่เดือนพฤศจิกายน (9 - 10 พฤศจิกายน 1938) เมื่อกองกำลังกึ่งทหารและพลเรือนในนาซีเยอรมนีกระทำการรุนแรงต่อชาวยิว เพื่อแก้แค้นต่อการลอบสังหารนักการทูตเยอรมัน แอนส์ท์ ฟ็อม ราท โดยที่ทางการเยอรมันไม่ห้ามปรามแทรกแซงใดๆ

ยามนี้ช้อลาก่อน
ด้วยใจจริง, เกาส์ตัน
14 สิงหาคม 1939

วันนี้คือวันที่ 1 กันยายน

6.

วันที่ 1 กันยายน 1939 วิสตัน ฮิว ออดิน²⁰ ตื่นขึ้นมาในนิวยอร์ก
และเขียนบันทึกประจำวันเอาไว้ว่า

ผมตื่นมาแล้วปวดหัวมากหลังจากฝันร้ายมาตลอดคืนว่า ช.
ทรยศผม หนังสือพิมพ์บอกว่าเยอรมนีโจมตีโปแลนด์แล้ว...

เอาละ มีเรื่องทุกอย่างที่คุณต้องการสำหรับการเริ่มต้นอย่าง
แท้จริง – ฝันร้าย สงคราม และอาการปวดหัว

²⁰ Wystan Hugh Auden กวีชาวอังกฤษ - อเมริกัน เป็นนักเขียน
คนสำคัญของศตวรรษที่ 20 ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์เมื่อปี 1948 งานของเขา
มีลักษณะโดดเด่นในสไตล์และเทคนิคการเขียน ผลงานสำคัญทางด้านการเมือง
และสังคม ดังเช่นบทกวี *1 กันยายน 1939* ซึ่งถูกยกอ้างในเนื้อเรื่อง เนื้อความ
เริ่มต้นของบทกวีคือ

ฉันนั่งอยู่ในบาร์แห่งหนึ่ง
บนถนนสายห้าสิบสอง
ลึกลงใจและหวาดกลัว
เมื่อความหวังอันปราดเปรื่องมลายไป...

ผมอยู่ที่หอสมุดประชาชนเมืองนิวยอร์กตอนที่ผมไปเจอบันทึกของออเดน ซึ่งที่จริงเก็บเอาไว้ที่ลอนดอน แต่ด้วยอุบัติเหตุอันน่ายินดีบางอย่างทำให้สำเนาของเขามาโผล่ให้ยืมกันได้ที่นี่

มีเพียงบันทึกประจำวันเท่านั้นที่สามารถผสมผสานเรื่องส่วนตัวและประวัติศาสตร์เข้าด้วยกันแบบนี้ได้ โลกไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป เยอรมนีกำลังโจมตีโปแลนด์ สงครามกำลังเริ่มต้นขึ้น ผมกำลังปวดหัว และไอชิ่งเง่านั้นยื่นหน้าเข้ามาทรมานผมถึงในฝัน วันนี้ยังอยู่แค่ในฝัน พรุ่งนี้จะทำตอนตื่นแน่ (นั่นคือสิ่งที่ออเดนกำลังคิดอย่างนั้นหรือ) เราลองมองย้อนกลับไปที่จะพบว่าในนิทานพันหนึ่งราตรี หลังจากที่ซาร์ยาร์ค้นพบว่ามีการณ์อกใจ เขาก็เริ่มสังหารผู้หญิงมากมาย ออเดนรู้ตัวหรือเปล่าว่าเขาเขียนบันทึกสองบรรทัดนั้นเล่าเรื่องราวมากเพียงใด มันเล่าเรื่องที่น่าเบื่ออย่างถากถางและเป็นส่วนตัวเพียงไร สองบรรทัดเกี่ยวกับวันสำคัญที่สุดของศตวรรษ ต่อมาในวันเดียวกันนั้น เมื่อเขาค่อยคลายความปวดหัวลงบ้างแล้ว เขาก็เริ่มจดบันทึกบทกวีไปสองสามบรรทัด จุดเริ่มต้นอันโด่งดังเกี่ยวกับการนั่งอย่างกลัดกลุ้มและวิตกกังวลในบาร์ย่านมิดทาวน์ ตอนนั้นทั้งบาร์บนถนนสายห้าสิบสอง, อาการปวดหัว, การนอกใจ และฝันร้าย, การรุกรานโปแลนด์ในวันศุกร์นั้น วันที่ 1 กันยายน - เรื่องทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นประวัติศาสตร์ และนั่นคือชื่อที่บทกวีนี้จะถูกเรียกขานอย่างตรงเผง : 1 กันยายน 1939

เรื่องราวประจำวันกลายเป็นประวัติศาสตร์ตั้งแต่เมื่อไร

ประเดี๋ยวก่อนนะ คำคมที่พูดถึงบ่อยๆว่าเราต้องรักกันไว้หรือตายเมื่อถึงตอนจบของบทกวี ซึ่งต่อมาออเดนไม่ชอบเอาเสียเลย

และคอยกำจัดทิ้งอยู่เสมอ มันไม่ได้เชื่อมโยงกับการนอกใจใน
ความฝันนั้นจริงๆ หรอกใช่ไหม ใครจะไปอยากจดจำฝันร้าย
แบบนั้นกัน

ผมอยากรู้ทุกอย่างที่เกี่ยวกับวันนั้น วันหนึ่งในปลาย
ฤดูร้อนปี 1939 อยากไปนั่งอยู่ตามครัวแต่ละบ้านในโลก แอบดู
หนังสือพิมพ์ที่คนเหล่านั้นเปิดอ่านระหว่างดื่มกาแฟ และอ่าน
ทุกอย่างอย่างกระหายใคร่รู้ - นับแต่เรื่องการรวมพลที่ชายแดน
เยอรมนี - โปแลนด์ ไปจนถึงวันสุดท้ายของเทศกาลลตราฤดูร้อน
และซินซาโนบาร์เปิดใหม่ในโลเวอร์แมนแฮตตัน ฤดูใบไม้ร่วง
กำลังจะมาถึงแล้ว โฆษณาในหนังสือพิมพ์ที่จ่ายเงินไว้ล่วงหน้า
ตอนนี้ตั้งอยู่เคียงข้างกับแถลงการณ์โดยย่อจากชั่วโมงท้ายๆ
ในยุโรป

7.

วันที่ 1 กันยายนอีกวันหนึ่ง ผมกำลังนั่งบนสนามหญ้าในโบรอันต์
พาร์ก บาร์บนถนนสายห้าสิบสองหายไปนานแล้ว ผมเพิ่งมาจาก
ยุโรป และด้วยความเหน็ดเหนื่อย (จิตวิญญาณก็มีอาการเจ็ตแล็ก
เหมือนกัน) ผมมองดูใบหน้าของผู้คน ผมพกหนังสือบทกวี
เล่มเล็กของออเดนมัตด้วย เราเป็นหนี้ตัวเราต่อพิธีกรรมนี้จริงไหม
ล่ะ หลังจากใช้เวลาทั้งวันอยู่ในห้องสมุด ผมก็นั่ง “ลั้งเลใจและ
หวาดกลัว” ไปด้วย ผมนอนแทบไม่หลับ ไม่ได้ฝันถึงการนอกใจ
ใดๆ หรือบางทีอาจจะฝันก็ได้ แต่ลืมไปแล้ว...ทั้งโลกก็วิตกกังวล
ในระดับเดียวกัน นายอำเภอท้องถิ่นกับนายอำเภอในชนบทห่างไกล

กำลังข่มขู่กันและกัน พวกเขาทำในทวิตเตอร์ ซึ่งพิมพ์ตัวอักษรได้อย่างจำกัดจำเขี่ย ไม่ต้องใช้การโน้มน้าวแบบโบราณแล้ว ไม่ต้องเล่นคารมโวหาร กระเป๋าสตางค์ กระดุม และ...จุดจบแห่งวันทำงานของโลก วันโลกาวินาศของพวกเขาซำซาการ

ใช่แล้ว ไม่มีอะไรเหลือ บาร์เก่าๆ กับคุณผู้ชายยุคเก่า สงครามซึ่งเวลานั้นกำลังใกล้เข้ามา มันจบไปหมดแล้ว สงครามอื่นๆ ก็เกิดขึ้นและจบไปเช่นกัน เหลือแต่ความวิตกกังวลเท่านั้น

เสียงเพลงของวงเดอะดอร์บรรเลงมาจากที่ใดที่หนึ่ง แล้วจู่ๆ ผมก็รู้สึกว่าการสนทนาลับๆ เกิดขึ้น อันที่จริงมอร์ริสัน²¹ กำลังพูดกับออเดน เหมือนกับในบทกวีตรงเผง ตรงบรรทัดนั้นราวกับสามารถปิดปากความลึกลับในประโยคที่ออเดนชอบน้อยที่สุดนั้นได้ เราต้องรักกันและกัน หรือมิฉะนั้นก็ตาย แต่ในกรณีของมอร์ริสันนั้นไม่มีความลึกลับอีกแล้ว คำตอบมีเพียงหนึ่งเดียว : *ฉันบอกคุณว่าเราต้องตาย*

หลังจากค้นหายูสีกัก ผมก็ค้นพบว่าอันที่จริงบทเพลงนั้นถูกแต่งขึ้นตั้งแต่ปี 1925 โดยเบอร์โทลต์ เบรชต์ ประพันธ์ดนตรีโดยเคิร์ต วิลล์ วิลล์เคยนำเพลงนี้ไปแสดงช่วงระหว่างทศวรรษ 1930 ในรูปแบบที่บ้าคลั่งมากจนแทบจะกลายเป็นความสยดสยอง...และนั่นมีแต่จะทำให้เรื่องต่างๆ ยุ่งเหยิงยิ่งขึ้น

²¹ Jim Morrison นักร้อง นักแต่งเพลง และกวีชาวอเมริกัน ผู้ขับร้องเพลง “Alabama Song” ซึ่งมีประโยค *ฉันบอกคุณว่าเราต้องตาย (I tell you we must die)* เพลงนี้มาจากบทละครโอเปร่าของเบอร์โทลต์ เบรชต์ (Bertolt Brecht) และเคิร์ต วิลล์ (Kurt Weill) เรื่อง *Rise and Fall of the City of Mahagonny*

ออเดนดัดแปลงประโยคนั้นมาจากเพลงของเบรชต์ อันที่จริงเขากำลังพูดกับเบรชต์ด้วย ทั้งเบรชต์จากปี 1925 และมอร์ริสันจากปี 1966 ต่างเริ่มต้นออกเดินทางบนเส้นทางสู่ความตาย *ฉันบอกคุณว่าเราต้องตาย* แต่ทั้งที่มีฉากหลังแบบนั้น ออเดนก็ยังพูดราวกับว่าเขาจะยังให้โอกาสเรา - *เราต้องรักกันและกัน หรือมิฉะนั้นก็ตาย* แม้ยามเมื่อใกล้จะเกิดสงครามอยู่รอบรอบบุคคลหนึ่งก็ยังตั้งหน้ามีความหวัง ในวันที่ 1 กันยายนนั้น ดูเหมือนว่าเรา仍将รักษาโลกเอาไว้ได้

ผมมาที่นี่ด้วยฐานะเร่งด่วน เหมือนกับที่ใครๆ มานิวอร์กันเป็นปกติ หนีจากอะไรบางอย่าง ค้นหาอะไรอย่างอื่น ผมหนีมาจากผืนทวีปใหญ่แห่งอดีตเพื่อมาสู่สถานที่ที่อ้างว่ามันไม่เคยมีอดีต ถึงแม้มันจะค่อยๆ สะสมอดีตไปด้วยในเวลาเดียวกัน ผมถือสมุดบันทึกสี่เหลี่ยมเล่มหนึ่งเอาไว้ มองหาใครบางคน อยากจะเล่าเรื่องราวให้ฟังก่อนที่ความทรงจำของผมจะหลุดเลือนหายไปเสีย

8.

หลายปีก่อนหน้านั้นผมยืนอยู่ในนครแห่งหนึ่งซึ่งไม่เคยมีปี 1939 นครที่เหมาะสมสำหรับอยู่อาศัย และยิ่งเหมาะมากสำหรับตาย นครที่เงียบสงัดราวกับป่าช้า คุณไม่เบื่อหรือ พวกเขาถามผมทางโทรศัพท์ ความเบื่อหน่ายเป็นสัญลักษณ์ของเมืองนี้ ที่นี้ทั้งคาเนตตี, จอยซ์, เดอร์เรนแมตต์, ฟริสซ์ หรือกระทั่งโทมัส มันน

ก็เคยเบื่อกันมาทั้งนั้น ดูเป็นการอวดดีสักหน่อยที่จะวัดความเบื่อของคุณเทียบกับของพวกเขาเหล่านี้ ไม่เบื่อหรอก ผมตอบ ผมเป็นใครเล่าถึงจะมาเบื่อ แม้ว่าข้างในลึกๆ ผมก็นึกอยากลองลิ้มความเลื่อมไทร้มของการเบื่อหน่ายดูบ้าง

เวลาผ่านไปนานแล้วนับจากเมื่อผมพลาดร่องรอยของเกาส์ตันในเวียนนา

ขณะที่ผมขอให้เขามอบสัญญาณอะไรสักอย่างมาให้ ผมมองหาไปตามหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ที่แสนจะคลุมเครือ เห็นชัดละว่าเขาจะระมัดระวังตัวขึ้นมาก วันหนึ่งผมได้รับโปสต์การ์ดใบหนึ่ง โดยไม่ระบุชื่อหรือที่อยู่ผู้ส่ง

สวัสดีจากซูริก ผมคิดอะไรออกละ ถ้ามันได้ผล ผมจะเขียนมาบอก

นั่นต้องเป็นเขาแน่ เขาไม่ได้เขียนอะไรมาเลยอีกหลายเดือน แต่ผมรีบตอบรับคำเชิญให้ไปพำนักที่ลิเทอเรเจอร์เฮาส์²² ที่เมืองนั้นเป็นเวลาสั้นๆ

ด้วยเหตุนี้ ผมจึงมีเวลาอยู่ที่นั่นนานเกือบเดือน ผมเที่ยวตระลอนไปตามถนนว่างเปล่าในวันอาทิตย์ รื่นรมย์กับแสงตะวัน

²² Literaturhaus สถาบันทางวรรณกรรมในยุโรป เป็นสถานที่จัดงานเพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางวรรณกรรมต่างๆ รวมถึงนิทรรศการและเวิร์กช็อป โดยได้รับอุปถัมภ์จากมูลนิธิหรือองค์กรเอกชน แห่งแรกเปิดที่เบอร์ลินเมื่อปี 1986 หลังจากนั้นมีการเปิดตัวในหลายเมืองทั้งในเยอรมนี ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ และอื่นๆ

ซึ่งอ้อยยังอยู่นานขึ้นตามเนินเขา และอาทิตย์อัสดงที่คุณสามารถมองเห็นไกลออกไปตรงชายขอบภูมิประเทศ ยอดเขาสูงของแอลป์เปลี่ยนสีไปเป็นสีม่วงเยือกเย็น ผมเข้าใจแล้วว่าทำไมใครๆ จึงมาที่นี่เป็นที่สุดท้าย ซูริกเป็นเมืองที่ดีสำหรับการแก่ชรา และสำหรับการตายด้วยเช่นกัน ถ้าหากมีภูมิศาสตร์ยุโรปบางอย่างที่แสดงถึงอายุ มันคงจะกระจายตัวกันอย่างนี้ ปารีส เบอร์ลิน และอัมสเตอร์ดัมเป็นวัยหนุ่มสาว เนื่องจากความไร้พิธีรีตอง กรุ่นกลิ่นกัญชา กรีมเบียร์ในเมาเออร์พาร์กและกลิ้งไปตามพื้นหญ้าตลาดนัดวันอาทิตย์ ความคึกคะนองเรื่องเช็ทซ์...จากนั้นจึงเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นของเวียนนาหรือบรัสเซลส์ จังหวะที่ช้าลง สบายๆ รถที่แล่นไปตามถนน ประกันสุขภาพที่เหมาะสม โรงเรียนสำหรับลูกๆ การงานอาชีพอีกหน่อย งานสำนักงานในยุโรป โอเค สำหรับคนที่ยังไม่อยากจะแก่ก็โรม บาร์เซโลนา มาดริด...อาหารอร่อย แดดยามบ่ายอันอบอุ่นที่ตกแต่งด้วยการจราจร เสียงอึกทึก และความวุ่นวายอีกเล็กน้อย สำหรับวัยรุ่นตอนปลายผมอยากจะเพิ่มนิวยอร์กเข้าไปด้วย ใช่แล้ว ผมนับมันเป็นเมืองในยุโรปที่ไปสิ้นสุดอยู่ทางอีกฟากของมหาสมุทรเพราะเหตุการณ์ลู่กู่ไขบางประการ

ซูริกเป็นเมืองสำหรับแก่ โลกที่นี้เชื่องช้าลง แม่น้ำแห่งชีวิตไหลเอื่อยลงจนกลายเป็นทะเลสาบ เกียจคร้าน พื้นผิวน้ำสงบราบคาบ เป็นความเบือหน่ายอันทรูหรา มีแสงตะวันบนเนินเขาสำหรับกระดุกที่โรยรา เวลาในสัมผัสภาพอันหลากหลายทั้งหมดของมัน ไม่ใช่เรื่องบังเอิญหรอกที่การค้นพบอันสำคัญยิ่งแห่งศตวรรษที่ 21 สองเรื่องบังเอิญมาเกิดขึ้นที่นี่ ในสวิตเซอร์แลนด์นี้ แทนที่จะเป็นที่อื่น - ทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์

และขุนเขาพิศวงของโทมัส มันน์²³

ผมไม่ได้มาซูริกเพื่อจะตาย ยังไม่ใช่ตอนนี้ ผมเดินเรื่อยเปื่อยไปตามถนนเพราะต้องการหยุดพักสักหน่อย ผมพยายามจะเขียนนิยายให้จบ นิยายที่เขียนไปได้แค่ครึ่งทางก็ถูกวางทิ้งแหงแก๋ นอกจากนั้นผมยังหวังว่าจะบังเอิญไปเจอเกาส์ตินอีก เช่นตอนอยู่บนรถไฟไปซูริกเบิร์ก หรือตอนนั่งอยู่บนเนินเขาที่สุสานฟลินเทิร์นใกล้กับรูปปั้นของจอยซ์ ผมใช้เวลาตอนบ่ายอยู่ที่นั่นหลายวัน ข้างรูปปั้นของจอยซ์ที่ทำท่าสูบบุหรี่ ขาข้างหนึ่งไขว่ห้างทับอีกขา มือขวาถือสมุดเล่มเล็กๆ เปิดอ้าอยู่ สายตาเขาตัวดออกไปจากหนังสือ รวากับปล่อยเวลาเพื่อให้ประโยคต่างๆ ผสมปนเปไปกับควันบุหรี่ เขาเหล่ตามองจากหลังแว่น รวากับว่าพร้อมจะเงยหน้าขึ้นมาหาคุณและให้ความเห็นอะไรบางอย่าง ผมคิดว่าเป็นเป็นหลุมฝังศพที่มีชีวิตชีวาที่สุดเท่าที่เคยพบเห็น ผมเคยไปเดินเล่นเตร็ดเตร่ตามสุสานต่างๆ ทั่วโลก เหมือนกับทุกคนที่กลัวความตายและการตายอย่างจับจิตจับใจ (อันที่จริงเรากลัวอะไรมากกว่ากันนะ ระหว่างความตายกับการตาย) คนที่อยากมองเห็นที่ซ่อนแห่งความกลัวของตน เพื่อยืนยันว่าสถานที่แห่งนี้สงบสุข เงียบสงบ ว่ามันถูกสร้างขึ้นมาเพื่อที่ผู้คนทั้งหลายจะได้พักผ่อน...สถานที่ที่เราควรต้องทำความรู้จักเอาไว้ แม้จะไม่มีวันคุ้นเคยกับมันก็ตาม เกาส์ตินเคยบอกกับผมว่า แปลกดีไหมละ

²³ Thomas Mann นักเขียนชาวเยอรมัน ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมเมื่อปี 1929 นวนิยายเรื่องขุนเขาพิศวง (*Magic Mountain*) ตีพิมพ์ในเยอรมันเมื่อเดือนพฤศจิกายน 1924 ได้รับยกย่องอย่างกว้างขวางว่าเป็นหนึ่งในงานที่ทรงอิทธิพลที่สุดต่อวรรณกรรมเยอรมัน เป็นเรื่องราวของฮันส์ คาสตอร์ป (Hans Castorp) ชายหนุ่มผู้เดินทางมาเยี่ยมญาติ โดยตั้งใจว่าจะมาพักอยู่ 3 สัปดาห์ แต่สุดท้ายอยู่นานถึง 7 ปี

คนที่ตายจากไปมักเป็นคนอื่นเสมอ แต่ตัวเราเองไม่เคยตาย
จากไปเลย

9.

สรุปแล้ว ผมก็ไม่บังเอิญเจอเกาส์ตินเลยไม่ว่าจะที่สุสานหรือ
บนรถไฟไปซูริกเบิร์ก เวลาผ่านไปของผมงำลังจะหมดลง ผม
นั่งอยู่ในร้านกาแฟแห่งหนึ่งบนโรเมอร์ฮอฟพลาตซ์กับหญิง
ชาวบัลแกเรียคนหนึ่ง เราคุยกันอย่างออกรส อาศัยประโยชน์
จากภาษาที่มีคนใช้งานไม่มาก อาการสงบเสียงช่วยให้มั่นใจว่า
ไม่มีใครรู้หรือถามเมื่อคุณซบเซาในจินตนาการเรื่องอะไรสักอย่าง เรา
วิพากษ์วิจารณ์อย่างดุเดือด นับตั้งแต่เรื่องลูกค้าในร้านไปจนถึง
ความบิดเบี้ยววิบัติการแบบสวิสที่มีต่อความโศกเศร้าในันดร์ และ
ความโศกเศร้าของการเป็นชาวบัลแกเรีย หัวข้อที่เหมาะสมเวลา
บทสนทนาเกิดชะงักงันจนน่าอึดอัดใจ สำหรับคนบัลแกเรีย
การบ่นเรื่องนี้ก็เหมือนการพูดถึงสภาพอากาศในอังกฤษ คุณ
ไม่มีทางเลือกเลย

จังหวะนั้นเอง สุภาพบุรุษสูงอายุที่หล่อเหลาดูภูมิฐาน
ซึ่งนั่งถัดไปจากเราและกำลังจิบกาแฟของเขา ก็หันมาแล้ว
เอ่ยขึ้นด้วยสำเนียงบัลแกเรียอันเข้มข้น (ปกติแล้วความเข้มข้น
กับความเป็นบัลแกเรียไม่ค่อยจะมาด้วยกันสักเท่าไร) ว่า ขอภัย
ที่ผมแอบฟัง แต่พอได้ยินภาษาบัลแกเรียอันงดงามแล้ว ผมก็
ไม่อาจปิดหูไม่รับฟังไปได้เลย

มีเสียงอยู่หลายเสียงที่บอกเล่าเรื่องราวได้ทันที และนี่

ก็เป็นเสียงของผู้อพยพคนหนึ่งจากคลื่นผู้อพยพยุคเก่า ช่วง
นาตกตะลึงที่พวกเขายังคงรักษาสำเนียงบัลแกเรียเอาไว้ไม่
แปร่งปร่าเลย มีเสียงสระที่ถูกละทิ้งไปหมดแล้วตั้งแต่ยุค 50
และ 60 ปรากฏเจือปนอยู่บ้าง ทำให้สำเนียงเขาดูมีคาบง
ของกาลเวลา ความรู้สึกกระอักกระอ่วนใจที่ถูกจับได้สลายไป
อย่างรวดเร็ว ยิงดีที่เราไม่ได้พูดนิทานสุภาพบุรุษคนนี้

จากนั้นบทสนทนาระหว่างคนชาติเดียวกันที่บังเอิญมา
พบเจอกันก็เริ่มต้นขึ้น คราวนี้บทบาทของผมก็เป็นมากกว่า
ผู้ฟังซะแล้ว หนึ่งชั่วโมงผ่านไป แต่เป็นหนึ่งชั่วโมงเพื่อชดเชย
การสูญหายไปหลายปี แล้วคุณผู้หญิงก็ขอตัวลาจากไป เราย้าย
มานั่งโต๊ะเดียวกัน คุณพอมีเวลาอีกหน่อยไหม ขอผมเล่าเรื่องนี้
ให้จบแล้วค่อยแยกย้าย ได้สิ แน่นนอน เมื่อบทสนทนาเริ่มต้นขึ้น
ดวงตะวันก็เริ่มสละสลือทั้งบนหน้าต่างร้านกาแฟและบนนาฬิกา
ซึ่งบอกเวลาบ่ายสามโมง จากนั้นเงาของถ้วยกาแฟของเรา
ก็ทอดยาวขึ้น เงาของพวกเราก็เช่นกัน ความเย็นของยามสนธยา
เริ่มมาเยือนอย่างช้าๆ มันมีเมตตาให้เวลาแก่เราเพื่อคุยให้จบ
สำหรับเรื่องราวที่ยาวนานกว่า 50 ปี

เขาเป็นบุรุษผู้มีความคิดเฉียบแหลมยิ่งนัก แต่บางทีก็
หยุดคิดเพื่อหาคำที่เหมาะสมกว่า *ไม่สิ ตอนนั้นผมกำลังแปล
จากภาษาเยอรมัน เดียวก่อนนะ ขออีกหน่อย นึกออกแล้ว
ต้องเป็นคำนี้...แล้วเขาถึงจะพูดต่อ* ลูกชายของนักเขียนบัลแกเรีย
และนักการทูตที่ถูกหลงลืม ซึ่งใช้ชีวิตวัยเด็กในช่วงก่อนเกิด
สงครามอยู่ในสถานทูตหลายแห่งในยุโรป ผมรู้จักพ่อของเขา
ซึ่งทำให้เขาดีใจมาก ถึงแม้เขาจะไม่แสดงออกมา จากนั้นก็ถึง
เรื่องราวในยุคคลาสสิกของบัลแกเรียคือหลังจากปี 1944 - พ่อ

ของเขาถูกไล่ออก ถูกไล่สวน ถูกส่งตัวไปค่ายแรงงาน ถูกตี ถูกข่มขู่ ถึงแตก อพาร์ตเมนต์ของพวกเขาถูกยึดแล้วเอาไปให้แก่คนเขียนคนอื่นที่ “เหมาะสม” ขณะที่ครอบครัวของเขาถูกส่งตัวไปอาศัยอยู่แถวชายขอบของเมือง

พ่อของผมไม่เคยพูดสักคำว่าเกิดอะไรกับเขาบ้างในค่ายไม่เคยพูดเลย สหายใหม่ของผมที่เราจะเรียกว่าคุณ ส.เล่า เว้นแต่ครั้งเดียวเมื่อแม่ของผมต้มมันฝรั่ง แล้วบอกขอโทษ ว่าดูเหมือนมันจะยังไม่ค่อยสุกเท่าไร พ่อตอบว่า อย่ากังวลเลย ฉันเคยกินหัวมันดิบด้วยซ้ำ ต้องลงไปขุดดินหาหัวมันเหมือนกับหมู แล้วเขาก็นั่งเียบไปราวกับเผลอพูดออกไปมากกว่าที่ควร

จากนั้นตัวคุณ ส.เองก็ถูกจับโยนเข้าคุกด้วยเหมือนกัน นานถึงสิบห้าเดือน สาเหตุหลักก็เพราะเป็นลูกชายของคุณพ่อ แต่อาจเป็นเพราะเหตุการณ์ในยังการช่วงปี 56 ด้วยก็ได้ หลังจากนั้นชีวิตจึงค่อยเข้าที่เข้าทางมากขึ้น เขาบอกกับตัวเองว่าจะไม่คิดถึงเรื่องในคุกหรือเรื่องสายลับที่ยังคงคอยตามจับตาดูเขา แต่แล้วคืนหนึ่ง ขณะที่เขากำลังรอรถโดยสารคันสุดท้าย เขามองเห็นร้านว่างเปล่าร้านหนึ่งและมองจ้องเข้าไปในหน้าต่างข้างในนั้นมีหลอดไฟหนึ่งดวงแขวนเอาไว้กับเส้นลวด ส่องแสงสลัวๆ

หลอดไฟ เส้นลวด หน้าต่างร้านว่างๆ

เขาไม่สามารถละสายตาไปจากมัน ราวกับอยู่ในความฝัน เขาได้ยินเสียงรถโดยสารแล่นมาแล้วเบรกดังเอี้ยด รอคอยอยู่ครู่หนึ่ง จากนั้นก็ปิดประตูแล้วเร่งเครื่องจากไป เขายังยืนจ้องดูเส้นใยสว่างเรืองๆ ของเจ้าหลอดไฟธรรมดาดวงนั้นที่แขวนห้อยต่อแต่งอยู่ จากนั้นหลอดไฟในหัวของผมก็ดับลง เขากล่าว

ตลอดที่ผมซุกซ่อนมาตลอดแม้แต่จากตัวผมเอง – ผมต้องออกไปจากที่นี่ หลอดไฟในหัวของผมดับ เขาพูด และหัวเราะ นั่นคือวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ปี 1966 ผมอายุสามสิบสาม

นับตั้งแต่นั้นก็ดูเหมือนไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าความคิดนั้นอีกแล้ว เขามีแผนการ เขาจะเปลี่ยนงานแล้วไปหางานใหม่ที่ต้องการคนงานสำหรับเยอรมนีตะวันออก เขาจะบอกลาทุกคนโดยที่คนเหล่านั้นไม่ตระหนักเลย เริ่มจากเพื่อนสนิทก่อน แล้วก็เป็นผู้หญิงที่เขาอยู่ด้วย เขาไม่แยมพรายแก่ใครเลยแม้แต่คนที่บ้าน ตอนที่เขาจะไป พ่อของเขาแค่บอกว่า ระวังตัวนะ แล้วกอดเขานานกว่าปกติ และแม่ของเขาก็ถือชามใส่น้ำและสาตไปบนบันได ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ของบัลแกเรีย เป็นความหมายถึงโชคดี ซึ่งนางไม่เคยทำมาก่อน เขาไม่ได้พบกับพ่อแม่อีกเลย

บนรถไฟไปสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนี เขาลงจากรถที่สถานีในเบลเกรดเพื่อซื้อบุหรี่ แล้วก็หายตัวไปในฝูงชน เขาทิ้งกระเป๋าเดินทางไว้บนรถไฟ ครั้งหนึ่งพ่อของเขาเคยเป็นเอกอัครราชทูตในเบลเกรด คุณ ส. จึงเคยใช้ชีวิตสมัยยังเป็นเด็กเล็กๆ ที่นั่น และเขายังจำได้ว่าสงครามเริ่มต้นขึ้นอย่างไร – ด้วยโทรเลขที่ส่งผ่านจดหมายทางการทูตเมื่อวันที่ 1 กันยายน 1939 เพราะเป็นเด็กผมจึงคิดว่าสงครามเกิดขึ้นเช่นนั้นแหละ คือเกิดเพราะโทรเลข ตั้งแต่นั้นผมไม่ชอบโทรเลขอีกเลย คุณ ส. กล่าว

เมื่อเขามาถึงสวีตเซอร์แลนด์ในอีกหลายเดือนต่อมา หลังจากโยกย้ายไปมาหลายครั้ง ผ่านความยากลำบากหลายหน เพื่อนพ่อ

คนหนึ่งมาพบเขาในวันเดียวกันนี้ และคุณ ส. ตี๋มากาแพแก้วแรก
ในซูริกกับเพื่อนของพ่อ ณ จุดเดียวกันนี้ ดวงอาทิตย์ก็ส่องสว่าง
แบบเดียวกัน นับแต่นั้นเขาก็มาที่นี่ในวันนี้ของทุกปี

นึกเสียใจหรือคิดถึงบ้านบ้างไหม อย่างน้อยในช่วงเริ่มต้น?

ไม่ เขาตอบทันที ราวกับมีคำตอบอยู่เรียบร้อยแล้ว ไม่มีเลย
ไม่มีวัน ไม่มีวัน ผมอยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับโลกนี้ ผมเคยอาศัย
อยู่ในโลกนี้ตั้งแต่ยังเด็ก ผมพูดภาษาของมันได้ และสุดท้าย
ผมก็หนีออกมาจากที่ที่ผมเคยติดคุกถึงสิบห้าเดือน ผมหนี
ออกมาจากคุก

ดูจากอาการพูดอย่างเร่งด่วน ผมสงสัยว่าเขาไม่เคยหยุด
คิดถึงเรื่องนี้เลย

เขาเล่าให้ผมฟังถึงมือกลางวันในลอนดอนคราวหนึ่งกับ
กอร์กี มาร์คอฟ²⁴ เพื่อนของเขา สามวันก่อนที่มาร์คอฟจะถูกฆ่า
เรื่องราวนี้ยังทำให้เขาอกสั่นขวัญแขวนอย่างเห็นได้ชัด

ผมนั่งรถมา และเกอร์รี นั้นเป็นชื่อที่พวกเราเรียกกอร์กี
อยากจะไปพร้อมกันกับผม เรามีธุระต้องไปต่อในเยอรมนี แต่
เขาต้องรออีกสามวันจึงไปได้ ขณะที่ผมต้องกลับบ้าน เราไปหา
เจ้านายของเขาที่สำนักงานเอดิเตอร์ของบีบีซี เพื่อดูว่าทางนั้น
จะยอมให้เขาเดินทางก่อนหน้านั้นสักหน่อยได้ไหม สำนักงาน
บอกว่าเขาต้องหาคนมาแทนเสียก่อน เขาเลยโบกมือและล้มเลิก
ความคิดนั้น ผมจากมาเพียงคนเดียว หยุดพักในเยอรมนี
สองสามวัน จากนั้นก็ไปซูริก ผมซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งที่สถานี

²⁴ Georgi Markov นักเขียนชาวบัลแกเรีย เขาหนีออกจากบัลแกเรีย
ไปลอนดอนเมื่อปี 1969 โดยทำงานเป็นนักข่าวให้บีบีซี ต่อมาถูกลอบสังหาร
ในเดือนกันยายน 1978

เปิดออกอ่าน และตรงหน้าผม-ภาพของเกอร์รี ชายคนเดียวกับ กับที่ผมเพิ่งจะเจอกดเมื่อหนึ่งสัปดาห์ก่อน ตายเสียแล้ว

บทสนทนาหันเหไปสู่หัวข้ออื่น ตอนนั้นข้างนอกมีดสนธิ ไปแล้ว คู่สนทนาของผมสะดุ้งโหยง เขาควรโทรศัพท์หาภรรยา ต่อมาเราก็แยกจากกันที่ประตู จู่ๆ เขาก็พูดขึ้นว่า คุณรู้ไหม ยังมีเพื่อนร่วมชาติของเราอีกคนหนึ่งอยู่ที่นี้ ผมเพิ่งเป็นเพื่อน กับเขาไม่นาน เขาก็ชอบฟังเรื่องในอดีตเหมือนกับคุณ ผมช่วย เขาอยู่เพราะดูเหมือนเขากำลังเริ่มทำอะไรบางอย่าง เป็นคลินิก แห่งอดีตเล็กๆ เขาเรียกมันอย่างนั้น...

เกาส์ติน? ผมแทบตะโกน

คุณรู้จักเขาหรือ คุณ ส.ตอบ ท่าทางประหลาดใจมาก

ไม่มีใครรู้จักเขาหรอก ผมตอบ

นั่นคือวิธีที่เกาส์ตินเลือกจะปรากฏตัวต่อผมในเวลานั้น ผ่านการ ประจันหน้าโดยบังเอิญกับคุณ ส. ผู้อพยพจากบัลแกเรีย ที่ร้าน โรเมอร์ฮ็อฟคาเฟ่ ซูริก ในตอนบ่ายแก่ๆ วันหนึ่ง

ผมเก็บเรื่องราวจากการพบปะกับคุณ ส. รับผิดชอบสิ่งที่ฟังมาในบ่าย วันนั้นลงในสมุดบันทึก เมื่อย้อนพิจารณาดูในภายหลังว่า เขาธิบ บอกปฏิเสธทันควันว่าไม่เคยคิดถึงอดีตที่ผ่านมาในบัลแกเรียเลย ผมจึงเขียนว่า เพื่อเอาชีวิตรอดในสถานที่แห่งใหม่ คุณจำเป็นต้อง ตัดใจจากอดีตแล้วโยนทิ้งไปให้หมด (ซึ่งผมไม่มีวันทำแน่)

ต้องไร้มืดตาต่ออดีต เพราะอดีตเองก็ไร้มืดตา

อวัยวะที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกแล้ว เหมือนอย่างเช่นไส้ติ่ง ซึ่งอาจกลายเป็นอักเสบในภายหลังแล้วทำให้ต้องปวดทรมาน ถ้า

คุณสามารถมีชีวิตรอดได้โดยไม่ต้องมีมัน อย่างนั้นก็ตัดมันทิ้งไปเสียเถอะ ไม่เช่นนั้นก็จะยอมรับความยากเย็นนั้นไว้ ผมสงสัยว่าเรื่องนั้นก็เล่นผ่านหัวเขาด้วยไหมตอนที่เขายืนอยู่ในโซเฟีย²⁵ คือนั่น ตรงหน้าหน้าต่างร้านค้าว่างเปล่ากับหลอดไฟที่แขวนไว้โหล่นๆ การรู้แจ้งบังเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ ตอนท้ายของบันทึกขยุกขยิกของผม ผมวาดรูปนี้เอาไว้...

คุณ ส. ผู้สูงวัยมีชีวิตอยู่ยาวนาน และต่อมาภายหลังได้ใช้ชีวิตบั้นปลายในสถานพักฟื้นแห่งอดีต คือในคลินิกของเกาส์ติน ซึ่งตัวเขาเองเคยช่วยเหลือเอาไว้ เขาถึงแก่กรรมอย่างสุขใจ (ผมรู้สึกอย่างนั้น) พร้อมกับหนึ่งในความทรงจำที่เขาชื่นชอบที่สุด

²⁵ Sofia เมืองหลวงของบัลแกเรีย

ความทรงจำที่เขาเคยเล่าให้ผมฟังในช่วงที่เราเพิ่งพบกันใหม่ ๆ ตอนนั้นเกสต์ตินกับผมยืนอยู่ข้างตัวเขา เขาขอขนมปังปังหนึ่งแผ่น เขาสวมท่อน้ำเกลือมาเป็นเดือนแล้วและกินอะไรไม่ได้ แต่ขอแค่ได้ดมกลิ่นก็ยิ่งดี

เขาเป็นเด็ก พ่อกลับมาถึงบ้าน ได้รางวัลสมนาคุณจากงานแปลบางอย่าง จึงใช้เงินนั้นไปซื้อแฮมและเนยจากร้านค้า หลังจากกินแต่มันฝรั่งมาหลายวัน พ่อของเขาปิ้งขนมปังแผ่นใหญ่ให้ทาด้วยเนยและแฮมหนา ๆ พวกเขาหัวเราะ และพ่อของเขาซึ่งปกติเป็นคนเข้มงวด ไม่ชอบตามใจลูก กลับอุ้มตัวเขาขึ้นไปนั่งบนโซฟาแล้วพาเดินไปรอบ ๆ ห้อง จากนั้นไปหยุดยืนตรงกลางห้อง คุณ ส. ตัวน้อยมองไปเห็นเส้นลวดเรืองแสงในหลอดไฟ ซึ่งเวลานี้อยู่ตรงตำแหน่งสายตาพอดี

10.

เช้าวันต่อมาผมไปที่เฮลิโอสตราสส์เป็นอันดับแรก คุณ ส.ให้ที่อยู่นั้นแก่ผม ผมพบอาคารสี่เอพริคอตอยู่ทางปากตะวันตกของทะเลสาบ แยกตัวจากบ้านหลังอื่นๆ บนเนินเขา มันดูใหญ่มหึมา แต่ก็ดูมีชีวิตชีวาในเวลาเดียวกัน อาคารสี่ชั้น มีชั้นที่ห้าเป็นชั้นใต้หลังคา ระเบียงใหญ่กว้างขวางบนชั้นที่สอง และมีเฉลียงเล็กๆ บนชั้นอื่น หน้าต่างทุกบานเปิดออกสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งรับแดดยามบ่ายได้ตลอดเวลา และแสงสีน้ำเงินเรื่อเรืองสุดท้ายของวันจะยังอ้อยอิ่งอยู่ให้เห็นตราบจนหัวเวลาสุดท้าย ขณะที่มูลนิธิไม่สัฟฟ่อนดัดอย่างอ่อนโยนกับชายคาสีเอพริคอตซีดจาง